

บทที่ 2

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับอุตสาหกรรมหนังสัตว์

ประเภทของหนังสัตว์

หนังสัตว์ที่นำมาผลิตเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องหนังนั้น มีอยู่ 3 ชนิดคือ

1. หนังสัตว์ใหญ่ (Hide) เช่น หนังโค หนังกระบือ หนังม้า
2. หนังสัตว์เล็ก (Skin) เช่น หนังแพะ หนังแกะ หนังลูกโค
3. หนังสัตว์เลื้อยคลาน (Lizard) เช่น หนังงู หนังจระเข้

ในปัจจุบันหนังสัตว์ถูกนำมาทำเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องหนัง เช่น ครอบเท้า กระเป๋า ถุงมือและหนังหุ้มเบาะเฟอร์นิเจอร์ เป็นต้น วัตถุดิบส่วนใหญ่มาจากหนังโคและหนังกระบือ ซึ่งมีประมาณร้อยละ 95 ของผลผลิตหนังสัตว์ทั้งหมด สำหรับหนังสัตว์อื่น ๆ ผลิตได้เล็กน้อย ดังนั้นหนังสัตว์ในวิทยานิพนธ์นี้จะหมายถึงหนังโคและหนังกระบือ เท่านั้น

ประเภทของสินค้าหนังสัตว์

สินค้าหนังสัตว์เมื่อเข้าสู่ตลาดการค้าแล้ว จะถูกแยกออกเป็นหมวดใหญ่ ๆ ได้ 4 หมวด ดังนี้¹

1. หนังดิบ (Raw Hide) คือหนังที่ได้จากโรงงานฆ่าสัตว์และผ่านกรรมวิธีการเก็บรักษาหนังสัตว์คือ การหมักเกลือ ตากแห้งหรืออบน้ำยา แล้วนำออกขายให้แก่โรงงานฟอกหนัง เพื่อนำไปผ่านกรรมวิธีฟอกหนังอีกชั้นหนึ่ง

¹เพียงดาว วัฒนายากร, อุตสาหกรรมหนังและเครื่องหนัง (กรุงเทพมหานคร บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรม ส่วนวิจัยฝ่ายวิจัยและวางแผน, ธันวาคม 2524), หน้า 1.

2. หนังสืพอกกึ่งสำเร็จรูป (Wet Blue) คือหนังสืดิบที่นำมาสืพอก แต่ยังไม่เสีร้จสมบรูณ์ ยังไม่สามารถนำไปประดัษฐ์เป็นผลดัภษ์เครื่องหนังสืได้ หนังสืพอกประเภทนี้โรงงำนพอกหนังสืขนาดเล็กผลดัออกขำยให้แก่โรงงำนพอกหนังสืขนาดใหญ่ทั้งในและนอกประเทศ เพือนำไปค้ำเนินการพอกตามกรรมวิธีที่แต่ละโรงงำนขำนวนูผลดัเป็นหนังสืพอกสำเร็จรูปต่อไป

3. หนังสืพอก (Leather) คือหนังสืดิบที่ผ่านกรรมวิธีพอกของโรงงำนพอกหนังสืแล้ว มีการแต่งสี พิมพ์เมืค อัคล่ำย เพือนำออกขำยให้แก่โรงงำนออกสำหกรรมผลดัภษ์เครื่องหนังสือีกค่อหนึ่ง หนังสืพอกแบ่งหวมค้ำใหญ่ ๆ ได้เป็น หนังสืทรง (Upper Leather) หนังสืข้บำน (Side Leather) หนังสืเข็มข้ค หนังสืกระเป้ำ หนังสืพื้น (Sole Leather) และอื่น ๆ

4. ผลดัภษ์เครื่องหนังสื (Leather Product) คือสินค้ำเครื่องใช้ที่ผลดัจากหนังสืพอกเป็นรองเท้ำ กระเป้ำถือ กระเป้ำเดินท่ง เข็มข้ค และเครื่องใช้ต่ง ๆ

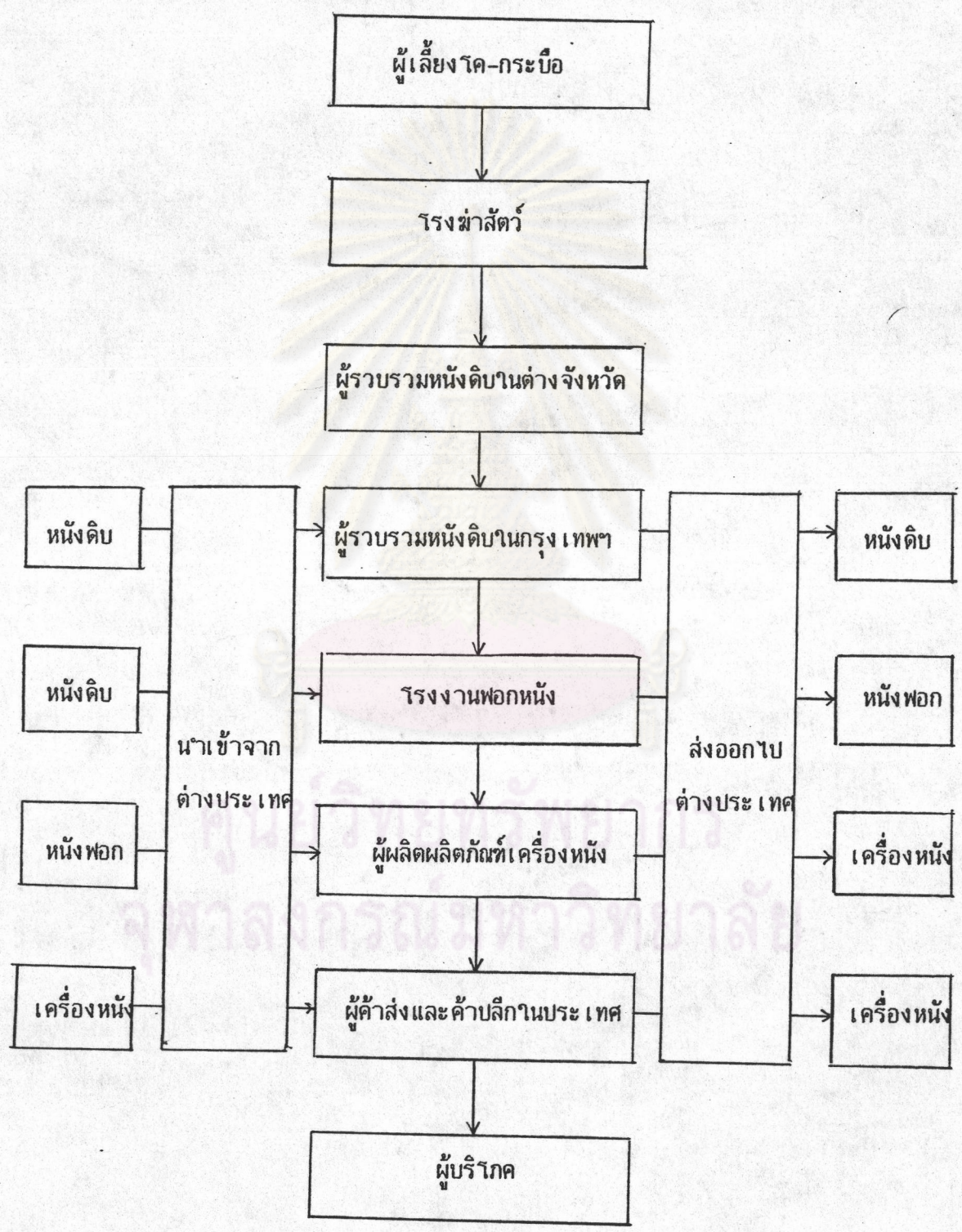
โครงสร้ำงการคลำคสินค้ำหนังสืสัตว์

โครงสร้ำงการคลำคสินค้ำหนังสืสัตว์จะเริ่มต่งแต่ผู้เลี้ยงโคและกระบือที่มีกระจ่ำยอยู่ทุกจ้งหำคท่วประเทศ พอค้ำหนังสืดิบในแต่ละจ้งหำคจะรวบรวมหนังสืดิบโดยซื้อหนังสืดิบและกระบือจากโรงข้สัตว์และจากขำวบ้านที่ขำเพื่อบริภค แล้วนำมาเก็บรักษำเป็นหนังสืดิบเพื่อส่งค่อให้แก่พอค้ำหนังสืดิบในกรุงเทพฯ ต่อไป

พอค้ำหนังสืดิบในกรุงเทพฯ จะจำหนำยหนังสืดิบให้แก่โรงงำนพอกหนังสืหรือไม่ก็ส่งจำหนำยค่อต่งประเทศ หนังสืสัตว์ที่พอกแล้วจากโรงงำนพอกหนังสืจะจำหนำยให้แก่โรงงำนผลดัภษ์เครื่องหนังสืส่วหนึ่ง และอีกส่วหนึ่งจะส่งจำหนำยต่งประเทศ โรงงำนผลดัภษ์เครื่องหนังสืนอกจากจะซื้อหนังสืพอกในประเทศแล้ว บำงครั้งยังต่งมึการนำเข้ำจากต่งประเทศอีกส่วหนึ่ง เนื่องจกหนังสืพอกภำยในประเทศมีไม่เพียงพอหรือไม่ได้คุณภาพตามที่ต้องการ

จกโครงสร้ำงดั่งกล่ำวข้งต้นสามารถสรุบแผนภำพแสดงชอ่งท่งการจำหนำย หนังสืดิบ หนังสืพอก และผลดัภษ์เครื่องหนังสื จากแหล่งผลดัไปสู่ผู้บริภคตามแผนภำพที่ 2.1 ซึ่งอธิบ่ำยเป็นล่ำดับข้้นได้ดั่งนี้

แผนภาพที่ 2.1 ช่องทางการจำหน่ายสินค้าหนังสือ

ผู้รวบรวมหนังสือพิมพ์ในต่างจังหวัด

ผู้รวบรวมหนังสือพิมพ์ในต่างจังหวัดส่วนใหญ่เป็นร้านรับซื้อของป่า ซึ่งปัจจุบันการรับซื้อหนังสือพิมพ์มีการแข่งขันมาก ผู้รวบรวมหนังสือพิมพ์บางรายถึงกับให้เงินมัดจำกับโรงพิมพ์ล่วงหน้าเพื่อผูกขาดการรับซื้อ ส่วนราคาซื้อหนังสือพิมพ์ในต่างจังหวัดจะกำหนดราคาตามที่พ่อค้าคนกลางในกรุงเทพฯ ได้แจ้งราคาให้ทราบ ซึ่งราคาหนังสือพิมพ์จะมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นลงตามความต้องการของตลาด จังหวัดที่อยู่ไกลซึ่งการคมนาคมไม่สะดวก ราคาซื้อก็จะต่ำกว่าจังหวัดที่อยู่ใกล้ เนื่องจากจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการขนส่งสูงกว่า

เมื่อผู้รวบรวมหนังสือพิมพ์ในต่างจังหวัดได้หนังสือมาจากโรงพิมพ์แล้ว จะต้องนำมาเก็บรักษาเพื่อไม่ให้เน่าเปื่อย เมื่อสะสมหนังสือไว้จนมีปริมาณพอเพียงแล้ว จึงจะทำการจัดส่งให้แก่พ่อค้าคนกลางในกรุงเทพฯ ต่อไป

กรรมวิธีการเก็บรักษาหนังสือที่นิยมใช้กันมากในประเทศไทยมี 3 วิธี คือ

1. การตากแห้ง เป็นวิธีการเก็บรักษาหนังสือที่ง่ายและประหยัดที่สุด โดยการนำหนังสือผูกติดกับกรอบไม้แล้วผึ่งแดดอ่อน ๆ ที่มีลมพัดผ่าน ซึ่งจะต้องไม่ให้หนังสือได้รับความร้อนจากแสงแดดสูงเกินไป จะทำให้หนังสือไม่สามารถกลับคืนสู่สภาพเดิมได้ในช่วงการนำไปพอกและหนังสือตากแห้งจะต้องดูแลป้องกันแมลงชนิดต่าง ๆ ในระหว่างการเก็บสะสมด้วย การตากแห้งจึงไม่เป็นที่นิยมกันในปัจจุบัน
2. การหมักเกลือ เป็นวิธีการเก็บรักษาหนังสือที่นิยมมากที่สุด โดยการนำหนังสือมาล้างด้วยน้ำสะอาดเสร็จแล้วใส่เกลือผงทางหนึ่งด้านท้อง หน้าหนังสือที่ใส่เกลือแล้วมาวางซ้อน ๆ กันในบ่อหมักหนังสือ โดยให้ด้านท้องหงายขึ้นทิ้งไว้ประมาณ 10 วันหรือมากกว่านั้น ปริมาณเกลือที่ใช้ไม่ควรน้อยเกินไปหรือมากเกินไปซึ่งจะมีผลต่อผิวหนังสือ ปริมาณเกลือที่เหมาะสมคือน้ำหนักประมาณหนึ่งในสามของน้ำหนักหนังสือ นอกจากนี้เกลือที่ใช้แล้วไม่ควรนำกลับมาใช้ใหม่เนื่องจากความเค็มของเกลือจะน้อยลง และมีความสกปรกอาจทำให้หนังสือเสียหายได้
3. การอบน้ำยา โดยการนำหนังสือมาขูดผึ่งผิดและไขมันออกให้หมดเสียก่อน จึงนำใบล้างน้ำให้สะอาด ต่อจากนั้นจึงนำหนังสือไปแช่ในน้ำยาเค็มที่ผสมน้ำตามสัดส่วน เพื่อ

าที่หนึ่งคงสภาพเดิมและป้องกันแมลง ทั้งไว้สักครู่เพื่อให้สารเคมีซึมเข้าไปในเนื้อของหนัง จึงนำขึ้นมาผึ่งแดดให้แห้ง โดยการนำมาซึ่งกับกรอบไม้ดัดให้ตึง การทำหนังอาบน้ำยาจะต้องคัดเลือกหนังที่มีคุณภาพดี มีขนาดใหญ่พอสมควร เนื่องจากต้นทุนสารเคมีมีราคาแพง และมีความยุ่งยากในการทำ นอกจากนั้นการทำหนังอาบน้ำยายังมีปัญหาในช่วงฤดูฝน ซึ่งไม่สามารถนำหนังมาผึ่งแดดได้ ดังนั้นหนังอาบน้ำยาในปัจจุบันจึงไม่เป็นที่นิยมมากนัก

ผู้รวบรวมหนังดิบในกรุงเทพฯ

ผู้รวบรวมหนังดิบในกรุงเทพฯ เป็นคนกลางระหว่างผู้รวบรวมหนังดิบในต่างจังหวัด และโรงงานฟอกหนัง ซึ่งในปัจจุบันมีอยู่เพียงไม่กี่ราย จึงมีอำนาจในการกำหนดราคาซื้อขายหนังดิบจากผู้รวบรวมหนังดิบในต่างจังหวัด และมีอำนาจในการกำหนดราคาขายแก่โรงงานฟอกหนังอยู่มาก เมื่อลูกค้าต่างจังหวัดส่งหนังดิบมาให้ ผู้รวบรวมหนังดิบในกรุงเทพฯ จะทำการคัดเลือกคุณภาพ ขนาด และน้ำหนักของหนังตามที่โรงงานฟอกหนังต้องการ ซึ่งอาจจะจัดส่งให้โรงงานฟอกหนังทันที หรืออาจจะเก็บรักษาไว้ก่อนจนกว่าโรงงานฟอกหนังจะต้องการ ซึ่งถ้าหากเป็นหนังหมักเกลือจะต้องนำมาหมักเกลือใหม่ เพื่อไม่ให้เกิดการเน่าเสีย นอกจากนั้นผู้รวบรวมหนังดิบในกรุงเทพฯ อาจคัดเลือกหนังดิบที่มีคุณภาพดีส่งออกจากนายต่างประเทศด้วย ในกรณีที่มีปริมาณหนังดิบที่ผู้รวบรวมหนังดิบในกรุงเทพฯ ได้รับจากต่างจังหวัดไม่เพียงพอความต้องการของโรงงานฟอกหนังในช่วงเวลานั้น ๆ หรือคุณภาพหนังดิบในประเทศไม่ได้คุณภาพตามที่โรงงานฟอกหนังต้องการ หรือราคาหนังดิบในประเทศมีราคาต่ำกว่าในประเทศ ก็จะมีการนำเข้าหนังดิบจากต่างประเทศ

การคัดเลือกคุณภาพและการกำหนดราคาหนังสัตว์ของผู้รวบรวมหนังดิบในกรุงเทพฯ สามารถพิจารณาได้จากสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. รอยแผล อาจเกิดขึ้นในขณะที่โคและกระบือยังมีชีวิตอยู่ เนื่องจากเชื้อโรค ความแก่ รอยแผลที่เกิดจากการต่อสู้ การประทุบตรา หรือรอยแผลจากการเคลื่อนย้าย นอกจากนี้รอยแผลอาจเกิดขึ้นเนื่องจากการชันหาละหนังโดยผู้ไม่มีความชำนาญ หรือไม่ระมัดระวังเพียงพอ ทำให้หนังขาดเป็นรูได้ ถ้าหนังสัตว์มีรอยแผลโดยเฉพาะบริเวณใกล้แนวสันหลัง จะทำให้หนังผืนนั้นใช้ประโยชน์ได้ลดน้อยลงไป ราคาจึงลดลงตามส่วนด้วย

2. ความสดของหนัง โดยสังเกตจากสีของหนัง ถ้าเป็นหนังหมักเกลือจะมีสีผิวสด เนื้อขาวแน่น ถ้าเป็นหนังตากแห้งจะมีสีผิวค่อนข้างมันไม่แลดูเก่าและไม่ขึ้นรา ซึ่งถ้าหนังมีความสดไม่เพียงพอเนื่องจากการเก็บรักษาหนังสัตว์ไม่ดีพอ เก็บไว้นานจนเกินไป หรือหมักเกลือไม่ครบตามกำหนดระยะเวลา หรือใส่เกลือปริมาณน้อยไป จะสังเกตได้จากหนังจะมีสีผิวเขียวคล้ำ ขนหลุ่ร่วงและเป็นรอยค่าง ซึ่งจะทาให้ราคาหนังลดต่ำลง

3. ขนาดของหนัง หนังผืนใหญ่จะมีราคาดีกว่าหนังผืนเล็ก เนื่องจากสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้มากกว่า เช่น หนังกระบือหมักเกลือนี้หนักน้อยกว่า 12 กิโลกรัม และหนังโคหมักเกลือนี้หนักน้อยกว่า 6 กิโลกรัม จะเป็นหนังที่มีราคาต่ำ หรือจัดเป็นหนังที่มีคุณภาพรองลงมา

โรงงานฟอกหนัง

อุตสาหกรรมฟอกหนังได้เริ่มมีเป็นครั้งแรกในประเทศไทยประมาณ 60 ปีมาแล้ว เดิมโรงงานฟอกหนังตั้งอยู่แถวสะพานสว่าง ต่อมาย้ายไปอยู่บริเวณแขวงคลองเตย กรุงเทพมหานคร จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2500 รัฐบาลได้กำหนดเขตอุตสาหกรรมขึ้น จึงได้ย้ายไปอยู่ ณ บริเวณแห่งใหม่ที่ตำบลท้ายบ้าน และตำบลบางปูใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

จำนวนโรงงานฟอกหนังที่ได้จดทะเบียนไว้กับกรมโรงงานอุตสาหกรรมเมื่อปี พ.ศ. 2527 มีทั้งหมดประมาณ 125 โรงงาน และโรงงานฟอกหนังที่เป็นรัฐวิสาหกิจอีก 1 แห่งคือ องค์การฟอกหนัง โรงงานฟอกหนังของเอกชนส่วนใหญ่ตั้งอยู่ที่จังหวัดสมุทรปราการ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่หนึ่งมีโรงงานฟอกหนังทั้งหมด 52 โรงงาน ตั้งอยู่กิโลเมตรที่ 30 ตำบลท้ายบ้าน จังหวัดสมุทรปราการ ส่วนกลุ่มที่สองมีโรงงานฟอกหนังทั้งหมด 60 โรงงานตั้งอยู่ที่กิโลเมตรที่ 34 ตำบลบางปูใหม่ จังหวัดสมุทรปราการ ที่เหลืออีก 13 โรงงานตั้งกระจายอยู่ในบริเวณอื่น ๆ ในอดีตโรงงานฟอกหนังเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นโรงงานขนาดเล็ก ใช้เครื่องจักรล้าสมัย ต้องผ่านกระบวนการผลิตอันล่าช้าใช้เวลาเป็นแรมเดือน คุณภาพไม่ได้มาตรฐานเท่าเทียมกับต่างประเทศ แต่ปัจจุบันนี้โรงงานฟอกหนังมีการนำเอาเครื่องจักรอุปกรณ์และเทคนิคการฟอกหนังที่ทันสมัยมาใช้ มีการใช้สารเคมีที่มีคุณภาพ และพนักงานมีความชำนาญมากขึ้น ทำให้การฟอกหนังใช้เวลาน้อยลงและได้หนังที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

ปริมาณการผลิตหนึ่งพอกันแต่ละปีที่ผ่านมามักจะขึ้นอยู่กับปริมาณหนึ่งดินในประเทศและความต้องการใช้หนึ่งพอกันเป็นต้น ๆ โดยโรงงานพอกหนึ่งส่วนใหญ่จะซื้อหนึ่งดินผ่านพ่อค้าคนกลางในกรุงเทพฯ ซึ่งในปัจจุบันนี้ความต้องการใช้หนึ่งพอกของผู้ผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องหนึ่งทั้งในประเทศและต่างประเทศมีปริมาณสูงขึ้น และหนึ่งดินภายในประเทศเริ่มขาดแคลนมีปริมาณไม่เพียงพอสำหรับการพอกหนึ่ง ทำให้มีการนำเข้าหนึ่งดินจากต่างประเทศเพิ่มขึ้นจำนวนมาก โดยในปี พ.ศ. 2530 มีการนำเข้าหนึ่งดินทั้งสิ้น 1,217.7 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2529 ถึงร้อยละ 171.99 ซึ่งมีผลให้ปริมาณการส่งออกหนึ่งพอกสูงขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2530 ส่งออกหนึ่งพอกทั้งสิ้น 1,439.1 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2529 ถึงร้อยละ 140.01 (ภาคผนวก)

ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องหนึ่ง

ผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปจากหนึ่งสัตว์หรือเครื่องหนึ่งมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก เพราะนอกจากจะหารายได้ให้แก่ประเทศในรูปแบบของเงินตราต่างประเทศจากการส่งออกผลิตภัณฑ์ดังกล่าวแล้ว ยังช่วยทำให้มีการจ้างงานในอุตสาหกรรมนี้กว่าหมื่นคน และก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มสูงขึ้นจากการที่ชาวตุรกีในประเทศคือหนึ่งพอก ซึ่งเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 60 ของต้นทุนการผลิตทั้งหมด ผลิตภัณฑ์เครื่องหนึ่งที่หารายได้ให้แก่ประเทศแต่ละปีเป็นจำนวนมากได้แก่ กระเป๋าหนึ่ง รองเท้าหนึ่ง และถุงมือหนึ่ง

ในอดีตผู้ผลิตผลิตภัณฑ์เครื่องหนึ่งส่วนใหญ่ มีลักษณะเป็นกิจการขนาดเล็กในครอบครัวผลิตเพื่อขายในประเทศ แต่ในระยะ 5-6 ปีที่ผ่านมาอุตสาหกรรมผลิตเครื่องหนึ่งของประเทศไทยมีการพัฒนาปรับปรุงในด้านคุณภาพและรูปแบบของผลิตภัณฑ์ เพื่อให้สามารถสนองความต้องการของตลาดต่างประเทศ ทำให้ปริมาณการส่งออกผลิตภัณฑ์เครื่องหนึ่งของประเทศไทยมีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้นตลอดมา โดยในปี พ.ศ. 2530 มีการส่งออกผลิตภัณฑ์เครื่องหนึ่งทั้งสิ้น 3,843.0 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2529 ร้อยละ 46.51 (ภาคผนวก)